

Банки сучасного та майбутнього Banks of the present and the future

[DOI: 10.26565/2786-4995-2024-2-01](https://doi.org/10.26565/2786-4995-2024-2-01)

УДК 336.01

Юлія Галушко

кандидат економічних наук, старший викладач
Навчально-науковий інститут «Каразінський банківський інститут»
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
майдан Свободи 4, 61022, Україна,
e-mail: galushkoyuliya87@gmail.com
ORCID ID: [0000-0001-7334-3846](https://orcid.org/0000-0001-7334-3846)

Олексій Мірошник

кандидат економічних наук, доцент,
Навчально-науковий інститут «Каразінський банківський інститут»
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна;
e-mail: a.miroshnik84@gmail.com
ORCID ID: [0000-0002-9220-9877](https://orcid.org/0000-0002-9220-9877)

Валерія Кузьміна

студентка 4 курсу,
Навчально-науковий інститут «Каразінський банківський інститут»
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
майдан Свободи 4, 61022, Україна,
e-mail: lerusima434@gmail.com

Аналіз банківських ризиків у контексті фінансової стабільності та розвитку економічних структур в Україні

Анотація. Фінансова стабільність є однією з ключових умов сталого економічного розвитку країни. Банківська система відіграє важливу роль в забезпеченні фінансової стабільності та розвитку економічних структур. Однак, банківська діяльність пов'язана з певними ризиками, які можуть негативно вплинути на фінансову стабільність та економічний розвиток. Аналіз банківських ризиків у контексті фінансової стабільності та розвитку економічних структур в Україні є актуальним питанням для дослідження.

Стаття присвячена аналізу банківських ризиків у контексті фінансової стабільності та розвитку економічних структур в Україні. Зазначається важливість стабільності банківської системи для економіки країни та наголошується, що аналіз фінансового стану та ризиків є ключовим елементом управління банківською установою. Стаття висвітлює результати досліджень вітчизняних науковців щодо банківських ризиків та розглядає класифікацію ризиків за методологією Національного банку України. Основна увага приділяється кредитному ризику, який розглядається в контексті змін в економіці, використання кредитів у підприємствах та домогосподарствах, глобальних фінансових ринків та сучасних технологій для його оцінки та управління.

Стаття має на меті підкреслити важливість аналізу кредитного ризику в контексті сучасних викликів та можливостей у банківській сфері України.

Ключові слова: банківська діяльність, ризик, фінансовий сектор, фінансова стабільність, економічний розвиток, кредит.

Рис.: 1, табл.: 3, бібл.: 11.

Для цитування: Галушко Ю., Мірошник О., Кузьміна В. Аналіз банківських ризиків у контексті фінансової стабільності та розвитку економічних структур в Україні. Фінансово-кредитні системи: перспективи розвитку. №2(13) 2024. С. 9-15. DOI: <https://doi.org/10.26565/2786-4995-2024-2-01>

Вступ. Банківська система в Україні відіграє важливу роль у розвитку економічних структур через забезпечення потоку грошових ресурсів. Стабільність економіки країни в значній мірі залежить від рівня стійкості, надійності та фінансової стабільності банківської системи. Аналіз фінансового стану та ризиків банківського сектору виступає ключовим компонентом управління банківською установою. Тому в сучасний період особлива увага приділяється процесу контролю за дотриманням банками обов'язкових економічних нормативів, встановлених Національним банком України. Своєчасний аналіз фінансового стану та економічних показників банків допомагає запобігти більшості проблем, пов'язаних з діяльністю банківських установ, а також сприяє зміцненню та стабільності не лише конкретного банку, але й банківської системи в цілому.

Необхідність аналізу та оцінки ризиків у банківському секторі впливає з розуміння важливості взаємозв'язку між станом банківської системи та економічним зростанням країни. Для забезпечення стабільності економічного розвитку та функціонування банківського сектору необхідно систематично аналізувати та оцінювати ризики, що виникають у банківській діяльності. Адже саме ризики є невід'ємною складовою всіх аспектів банківської діяльності, особливо активних операцій, таких як кредитування та інвестування. Тому управління та мінімізація ризиків стає стратегічно важливою задачею для ефективного управління в банківській системі.

Аналіз останніх досліджень та постановка завдань. Вагомий внесок у вирішення окремих теоретичних та практичних аспектів, пов'язаних з аналізом банківських ризиків зробили такі вітчизняні науковці, як Бондаренко Л., Васильєва Т.А., Камінський А.Б., Примостка Л.О., та інші.

Результати дослідження. Головною метою будь-якої організації є досягнення прибутку, і банківська установа тут не виняток. Кожна фінансова установа дуже чутлива до політичних, економічних та соціальних змін у країні. Тому розуміння сутності ризиків та ефективно управління ними дозволяють уникнути значних втрат.

Ризик - це те, що створює реальну можливість отримання результатів різного характеру, які можуть впливати на діяльність організації, як позитивно, так і негативно. У банківській сфері ризик представляє собою ймовірність зменшення доходів банку, втрати частини прибутку, а також виникнення збитків внаслідок фінансових та інших банківських операцій [3].

В таблиці 1 представлено науковців, які різними способами визначають банківський ризик.

Таблиця 1. Трактівання поняття «банківський ризик»
Table 1. Interpretation of the concept of "banking risk"

Автор	Визначення
Л. Бондаренко	Можливість прийняття раціонального чи нераціонального управлінського рішення, в рамках якого можна дати вірогідну кількісну і/або якісну оцінку дії факторів.
Т.А.Васильєва	Кількісні, просторові та часові параметри руху банківського капіталу не відповідають очікуваним кількісним імовірностям, формуються внаслідок цілеспрямованих дій чи бездіяльності відповідних суб'єктів економічних відносин.
А.Б.Камінський	Економічна категорія, що відбиває невизначеність, конфліктність, багатокритеріальність, нечіткість у фінансових відносинах та включає особливості сприйняття вказаних характеристик зацікавленими суб'єктами цих відносин.
Л.О. Примостка	Ймовірність недоотримання доходів або зменшення ринкової вартості капіталу банку внаслідок несприятливого впливу зовнішніх чи внутрішніх чинників.

Джерело: складено авторами на підставі [4,5]

Source: prepared by the authors on the basis of [4,5]

Найбільш точною класифікацією, адаптованою до сучасних умов функціонування банківської системи України, є класифікація банківських ризиків за методологією Національного банку України: кредитний ризик, ризик ліквідності, ризик процентної ставки,

ринковий ризик, валютний ризик, операційно-технічні ризики, ризик репутації, юридичні та стратегічні ризики [1].

З метою здійснення банківського нагляду Національний банк України виділив дев'ять категорій ризику, а саме: кредитний ризик, ризик ліквідності, ризик зміни процентної ставки, ринковий ризик, валютний ризик, операційно-технологічний ризик, ризик репутації, юридичний та стратегічний ризики.

Аналіз кредитного ризику в сучасних умовах може бути обумовлений кількома факторами:

1. Фінансовий сектор в сучасних економіках є ключовим фактором, і кредит є важливим інструментом для функціонування цього сектору. Банки та інші кредитні установи грають важливу роль у видачі кредитів, що дозволяє підприємствам і домогосподарствам отримувати необхідний капітал для розвитку та покриття поточних витрат.

2. В сучасних умовах економіка постійно зазнає змін, і кредитний ринок часто відчуває їх вплив. Економічні кризи, рецесії, зміни в ринкових умовах - це ситуації, коли кредитний ризик стає особливо актуальним.

3. В сучасному суспільстві велика частина підприємств і осіб користується кредитами для фінансування різних проектів, розвитку бізнесу чи особистих потреб. Збільшення використання кредиту підвищує значущість кредитного ризику.

4. У сучасному світі фінансові ринки є глобальними, і зміни в одному регіоні часто мають вплив на інші частини світу. Кредитний ризик стає важливою складовою глобального фінансового управління.

5. Сучасні технології дозволяють вдосконалювати методи оцінки кредитного ризику, використовуючи аналітичні інструменти, штучний інтелект, та інші технологічні засоби для покращення точності та ефективності управління ризиками.

Для оцінки банківських ризиків використовуються три основні методи:

1. Експертна оцінка - метод експертної оцінки виявився технічно легким, але недостатньо інформативним у зв'язку з обмеженою доступністю даних щодо оцінюваних процесів. В Україні існує велика кількість фахівців і видань, які надають свої прогнози, проте не завжди це робиться на високому професійному рівні. Фахівці виявили, що справжність експертних оцінок часто залишається нижчою за 50%. Дослідження в умовах реформованої економіки показує, що в критичних точках спостерігається різке зростання кількості прогнозів, але при цьому справжність оцінок падає, і конкретність аналітичних прогнозів знижується [9].

2. Статистичний метод - метод базується на аналізі коливань досліджуваного показника протягом певного періоду. Однак цей підхід не вирішує проблему оцінки ризику в умовах обмеженої інформації та не враховує індивідуальних особливостей конкретних ситуацій.

3. Рейтинговий метод - для врахування індивідуальних особливостей ситуацій, де оцінка ризику пов'язана з вибором рішення, застосовується рейтинговий метод. Основна його перевага полягає в можливості вибору коефіцієнтів з урахуванням конкретної мети аналізу. Цей метод вважається найбільш пристосованим для оцінки ризику в умовах реформованої економіки України.

Одним з найголовніших ризиків характерних для банківської діяльності є кредитний ризик, який залежить від багатьох зовнішніх і внутрішніх факторів, які необхідно враховувати при його оцінці та управлінні.

В сучасних умовах та враховуючи особливості розвитку банківської системи, слід підкреслити, що кредитування залишається основною продуктовою лінійкою для банків, тому саме кредитний ризик є домінуючим серед інших банківських ризиків. Воєнний конфлікт зумовив великі економічні труднощі, особливо в районах ведення бойових дій, що створило значний кредитний ризик на ті банки, які працювали з фізичними та юридичними

особами в цих регіонах.

Стосовно обсягу непрацюючих кредитів, то банкам вдалося його скоротити за 9 місяців 2023 року на 9,6 мільярдів гривень. Станом на 1 жовтня 2023 року він становив 422,5 мільярдів гривень. Це стало можливим завдяки списанню непрацюючих роздрібних кредитів та кращій якості нових кредитів, що переважно надаються в межах державних програм для великих та системних банків. [10]

Для підтримки ліквідності з початку 2023 року, НБУ видав лише два кредити рефінансування: 50 млн грн банку АТ «Перший інвестиційний банк» та 140 млн грн АТ «Банк ¾».

Динаміку кредитів рефінансування на 2022 рік зображено на рис. 1.

Рисунок 1. Динаміка фактично наданих НБУ банкам кредитів на строк більше 30 днів у 2022 році, тис.грн.

Figure 1. Dynamics of loans actually granted by the NBU to banks for a term of more than 30 days for 2022, thousand UAH.

Джерело: складено авторами на підставі [2]

Source: prepared by the authors on the basis of [2]

У сучасних умовах через погіршення внутрішнього середовища діяльності, зниження рівня достатності капіталу банківської системи та нестабільну ресурсну базу вітчизняні банки змушені вести бізнес в умовах підвищеного ризику. Непрацюючі кредити становлять значну частку кредитного портфеля та негативно впливають на ліквідність банків.

Ліквідність банків є одним із основних стандартів забезпечення фінансової стабільності банків і безпосередньо пов'язана з якістю та здатністю банків ефективно виконувати свої функції. Забезпечення банківської ліквідності є запорукою не тільки ефективного та безперебійного функціонування будь-якого банку, а й банківської системи в цілому та національної економіки.

Коефіцієнт покриття ліквідністю відображає рівень стійкості банку до короткострокових шоків ліквідності, які часто відбуваються у кризові періоди, наприклад, відтік коштів клієнтів. Нормативне значення коефіцієнту встановлено на рівні 100%. Введення цього нормативу є важливим кроком до гармонізації вимог до ліквідності українських банків із законодавством Європейського союзу та рекомендаціями Базельського комітету [6].

В сучасних умовах підвищеного ризику, банки стали більш обережними при видачі кредитів, зменшуючи їх обсяги та підвищуючи процентні ставки. Але, навіть в цих умовах, банки продовжують вести кредитну діяльність, видавати нові та продовжувати працювати з

проблемними кредитами.

Аналіз кредитного портфеля пропонуємо здійснити на прикладі ПАТ «УкрСиббанк».

Протягом періоду з 2022 по 2023 роки темп зростання проблемних кредитів збільшився більш ніж на 37%. У 2023 році проблемна заборгованість порівняно з попереднім періодом зросла на 10%, що вказує на невелике погіршення якості кредитного портфеля ПАТ "УкрСиббанк", про те слід зазначити, що є загальна тенденція до збільшення наданих кредитів в 2023 році в порівнянні з 2022 роком.

Таблиця 2. Динаміка та структура обсягів кредитів ПАТ «УкрСиббанк» за суб'єктами кредитування, тис. грн.
Table 2. Dynamics and structure of loans of PJSC "UkrSybbank" by lending entities, thousand UAH.

Показники	2022	2023
Надані кредити, тис. грн.	24 748 766	27 471 083
Кредити, надані юридичним особам, тис. грн.	14 949 379	18 416 504
Кредити, надані фізичним особам, тис. грн.	9 799 387	9 054 579
Резерв під знецінення кредитів, тис. грн.	3 789 790	6 792 471
Усього кредитів за мінусом резервів, тис. грн.	20 958 976	20 678 612

Джерело: складено авторами на підставі [8]
Source: prepared by the authors on the basis of [8]

Таблиця 3. Аналіз ефективності управління кредитним портфелем ПАТ «УкрСиббанк» за 2022-2023 роки
Table 3. Analysis of the effectiveness of credit portfolio management of PJSC "UkrSybbank" for 2022-2023

№	Показники	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023
1	Доходи від кредитних операцій, тис. грн.	2 216 993	3 009 381	3 272 558
2	Надані кредити	17 039 729	24 748 765	27 471 083
3	Дохідність портфеля (d), %	13,0	12,2	11,9
4	Безризикова ставка (r0)	12	22,35	17,5
5	Перевищення дохідності кредитного портфеля над безризиковою ставкою (α), %	1,0	-10,2	-5,6
6	Сума резерву під заборгованість за кредитами (R), тис. грн.	2 134 952	3 789 790	6 792 471
7	Показник ризику кредитного портфеля банку (IR), %	12,5	15,3	24,7

Джерело: складено авторами на підставі [11]
Source: prepared by the authors on the basis of [11]

Протягом останнього звітної періоду дохід від кредитних операцій ПАТ "УкрСиббанк" зріс на 8% порівняно з 2021 роком та на 32,25% порівняно з 2022 роком. Обсяг наданих кредитів також збільшився, що призвело до підвищення доходності портфеля кредитів ПАТ "УкрСиббанк". Збільшення обсягу резервів на покриття заборгованості за кредитами виявилось ключовим фактором, що призвело до зростання показників ризику кредитного портфеля банку.

Враховуючи низку проблем, які виникають у процесі розвитку кредитування в Україні загалом і особливо в ПАТ "УкрСиббанк", варто зазначити, що однією з головних завдань державних органів на сьогодні є пошук всіх можливих шляхів подолання фінансової кризи в країні та її впливу на кредитну систему.

Отже, робота з проблемними кредитами вимагає від ПАТ "УкрСиббанк" та інших банків впровадження нових стратегій та підвищення кваліфікації свого персоналу. Працівники, які відповідають за управління проблемними кредитами, повинні мати високий рівень кваліфікації та спеціальну підготовку для виконання таких завдань, як формування політики управління проблемними кредитами, аналіз та оцінка ризиків позичальників, моніторинг та робота з проблемною заборгованістю, а також детальне оцінювання фінансового стану позичальників та супровід інвестиційних проєктів, що були фінансовані банком.

Висновки: Банківський ризик є невід'ємною частиною банківської системи. Загалом основні показники банківської ліквідності та прибутковості за кілька місяців війни знизилися. Проте вищі рівні короткострокової ліквідності є чинником того, що банківська система продовжує працювати стабільно без значних втрат. Однією з основних проблем наразі є надлишок ліквідності, який Національний банк України планує скоротити за рахунок запровадження нових вимог щодо обов'язкових резервів, що стимулюватиме зростання строкових депозитів.

Ефективне управління кредитним ризиком є ключовою проблемою для кожного окремого банку і для банківської системи України в цілому. Це через те, що операції з кредитування становлять велику частину у банківській діяльності і є основним джерелом доходів для банків. Управління цим ризиком вимагає від керівництва банку значних зусиль, оскільки кредитний ризик має велике значення в банківській системі.

Список літератури

1. Вінниченко О. В., Гудзь А. В. Фінансовий стан банку та методи його оцінки в Україні. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2020. №69. С. 217-228. DOI: <https://doi.org/10.18664/338.47:338.45.v0i69.200560>
2. Кредити надані Національним банком на строк більше 30 календарних днів. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/loans-over-30-days/>
3. Rudhani, L., Balaj, D.: Management of Liquidity Risk and the Banking Activity. *International Journal of Finance & Banking Studies* 8(2), 01-08 (2019). doi:10.20525/ijfbs.v8i2.29.
4. Потійко Ю. Теорія та практика управління різними видами ризиків у комерційних банках. *Вісник НБУ*. 2020. № 4. С. 58–62.
5. Нацбанк знову підвищив вимоги до резервів банків за коштами на рахунках фізосіб. URL: <https://biz.censor.net/news/3402539/natsbank-znovu-pidvyschyv-vymogy-do-rezerviv-bankiv-za-kosh-tamy-na-rahunkah-fizosib>
6. Офіційний сайт Національного банку України. Наглядова статистика URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>
7. Лисенко О.В., Бадзим О.С., Древуш А.Р. Управління кредитним ризиком банку в умовах нестабільності вітчизняної економіки. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*. 2016. № 5. С. 171–177.
8. Основні показники діяльності банків України. URL: <http://www.bank.gov.ua>
9. Кредит в Україні під час воєнного стану: чи можна зняти готівку або купити товари, в яких банках. URL: <https://tsn.ua/ato/kredit-v-ukrayini-pid-chas-voennogo-stanu-chi-mozhna-znyati-gotivku-abo-kupiti-tovari-v-yakih-bankah-2028556.html>
10. Частка проблемних кредитів у банках скоротилася, але все ще вище довоєнного рівня. URL: <https://unn.ua/news/chastka-problemnikh-kreditiv-u-bankakh-skorotilasya-ale-vse-sche-vische-dovoyennogo-rivnya-nbu>
11. Офіційний сайт ПАТ «УкрСиббанк» URL: <https://ukrsibbank.com>.
Стаття надійшла до редакції 04.03.2024
Статтю рекомендовано до друку 16.04.2024

Julia Halushko

candidate of economic sciences, senior lecturer

*Educational and Scientific Institute «Karazin Banking Institute» V. N. Karazin Kharkiv National University,
4, Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine*

e-mail: galushkoyuliya87@gmail.com

ORCID ID: [0000-0001-7334-3846](https://orcid.org/0000-0001-7334-3846)

Oleksii Miroshnyk

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Educational and Scientific Institute “Karzinsky Banking
Institute” V.N. Karazin Kharkiv National University, 4, Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine;*

e-mail: a.miroshnik84@gmail.com;

ORCID ID: [0000-0002-9220-9877](https://orcid.org/0000-0002-9220-9877)

Valeriya Kuzmina

4th year student,

*Educational and Scientific Institute «Karazin Banking Institute» V. N. Karazin Kharkiv National University,
Maidan Svobody 4, 61022, Ukraine,*

e-mail: lerusima434@gmail.com

Analysis of banking risks in the context of financial stability and development of economic structures in Ukraine

Abstract. Financial stability is one of the key conditions for sustainable economic development of the country. The banking system plays an important role in ensuring financial stability and development of economic structures. However, banking activities are associated with certain risks that may negatively affect financial stability and economic development. The analysis of banking risks in the context of financial stability and development of economic structures in Ukraine is an urgent issue for research.

The article is devoted to the analysis of banking risks in the context of financial stability and development of economic structures in Ukraine. The importance of the stability of the banking system for the country's economy is noted, and it is emphasized that the analysis of the financial condition and risks is a key element of the management of a banking institution. The article highlights the results of research by domestic scientists on banking risks and considers the classification of risks according to the methodology of the National Bank of Ukraine. The main focus is on credit risk, which is considered in the context of changes in the economy, the use of credit in enterprises and households, global financial markets and modern technologies for its assessment and management.

The article aims to emphasize the importance of credit risk analysis in the context of modern challenges and opportunities in the banking sector of Ukraine.

Key words: *banking activity, risk, financial sector, financial stability, economic development, credit.*

Fig.: 1, tab.: 3, bibl.: 11.

For citation: Halushko J., Miroshnyk O., Kuzmina V. Lending in the banking system under the conditions of marital state. *Financial and Credit Systems: Prospects for Development*. №2(13)2024. P. 9-15. DOI: <https://doi.org/10.26565/2786-4995-2024-2-01> [in Ukrainian]

References

1. Vinnychenko O. V., Gudz A. V. (2020. No. 69. P. 217-228). Financial condition of the bank and methods of its evaluation in Ukraine. *Herald of the economy of transport and industry*. DOI: <https://doi.org/10.18664/338.47:338.45.v0i69.200560> [in Ukrainian].
2. Loans granted by the National Bank for a period of more than 30 calendar days. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/markets/loans-over-30-days> [in Ukrainian].
3. Rudhani, L., Balaj, D. (2019). Management of Liquidity Risk and the Banking Activity. *International Journal of Finance & Banking Studies*. 8(2), doi:10.20525/ijfbs.v8i2.29.
4. Potijko, Ju. (2014). A theory and practice of management of risks different kinds is in commercial bank. *Visnyk NBU*, 4, 58–62. [in Ukrainian].
5. Official website of the National Bank of Ukraine. Supervisory statistics Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> [in Ukrainian].
6. Lysenko O.V., Badzim O.S., Drevush A.R. (2016. No. 5. P. 171–177). Management of the bank's credit risk in conditions of instability of the domestic economy. *Bulletin of ONU named after I.I. Mechnikova*. [in Ukrainian].
7. Main performance indicators of Ukrainian banks. Retrieved from <http://www.bank.gov.ua>. [in Ukrainian].
8. Credit in Ukraine during martial law: is it possible to withdraw cash or buy goods, in which banks. Retrieved from <https://tsn.ua/ato/kredit-v-ukrayini-pid-chas-voyennogo-stanu-chi-mozhna-znyati-gotivku-abo-kupiti-tovari-v-yakih-bankah-2028556.html> [in Ukrainian].
9. The share of problem loans in banks has decreased, but is still above the pre-war level. Retrieved from <https://unn.ua/news/chastka-problemnikh-kreditiv-u-bankakh-skorotilasya-ale-vse-sche-vische-dovoyennogorivnya-nbu> [in Ukrainian].
10. Official website of PJSC "UkrSibbank" Retrieved from <https://ukrsibbank.com>. [in Ukrainian].

The article was received by the editors 04.03.2024

The article is recommended for printing 16.04.2024